

Ганна МАРИНЧЕНКО,

orcid.org/0000-0003-3208-0546

*кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
(Миколаїв, Україна) anya.marinchenko@gmail.com*

ДИСТАНЦІЙНІ КУРСИ В САМООСВІТІ ТА РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВА

Реформа освіти в Україні триває та набирає ще більших обертів. Однією з рушійних сил реформи освіти є вчитель. Концепція НУШ зазначає, що «збільшиться кількість моделей підготовки вчителя. Серед вчителів останнім часом популярністю користуються саме вебінари й онлайн-курси, тобто отримання знань дистанційно. Дистанційна форма навчання в Україні впроваджується вже понад п'ятнадцять років. У 2002 р. Міністерство освіти і науки України започаткувало експеримент із дистанційного навчання. Останніми роками дистанційна освіта розвивається в низці університетів. Серед спільних переваг навчання на дистанційних курсах можна виділити такі: орієнтацію на потреби сучасного вчителя; нові підходи до навчання учнів (моніторинг останніх тенденцій в освіті та розробку відповідних матеріалів курсів); навчання у зручний для вас час (не вимагається присутність у певний момент часу, навчання відбувається тоді, коли це зручно та комфортно); навчання у зручному для вас місці (відсутня потреба їхати на навчання, знання здобуваються вдома, на робочому місці); економію коштів (економію бюджету, адже не потрібно витратити гроші на проїзд чи проживання в іншому місті); сертифікат (окрім потрібних знань, отримується ще й сертифікат, у якому зазначається кількість годин, витрачених на навчання, що допоможе у майбутньому при атестації); постійну онлайн-підтримку (тьютори готові надати допомогу в будь-який час, якщо виникатимуть питання чи проблеми під час дистанційного навчання). Це спільні переваги для дистанційних курсів, які пропонують українські освітні платформи, однак кожен має свої особливості. Для українських вчителів суспільствознавчої галузі дистанційні курси пропонують кілька освітніх платформ. Найбільшою популярністю серед вчителів користуються Prometheus, TeachHub, EdEra, Всеосвіта.

Ключові слова: дистанційна освіта, дистанційний курс, вчитель суспільствознавства, підвищення кваліфікації, самоосвіта.

Hanna MARYNCHENKO,

orcid.org/0000-0003-3208-0546

*Candidate of Philological Sciences, Teacher of History Department
Mykolaiv V. O. Sukhomlynskyi National University
(Mykolaiv, Ukraine) anya.marinchenko@gmail.com*

DISTANCE COURSES IN SELF-EDUCATION AND DEVELOPMENT OF INFORMATION COMPETENCE OF THE TEACHER OF SOCIAL SCIENCE PROFILE

The education reform in Ukraine continues and is gaining even greater momentum. One of the driving forces of education reform is the teacher. The concept of NUSh notes that "the number of teacher training models will increase". Webinars and online courses are popular among teachers lately, that is, obtaining knowledge remotely. The aim of the work is to study the characteristics of distance courses for teachers of the social science industry in the Ukrainian educational Internet platforms. The distance learning in Ukraine has been introduced for more than seventeen years. In 2002 The Ministry of Education and Science of Ukraine began the experiment on distance learning. In recent years, distance education has been developed in a number of universities. Among the general advantages of distance learning courses are the following: focus on the needs of the modern teacher; new approaches to teaching students (monitoring the latest trends in education and the development of relevant course materials); training at a time convenient for you (no presence is required at a certain point in time, training occurs when it is convenient and comfortable); training at a place convenient for you (absent the need to go to school, knowledge is acquired at home, at the workplace); savings (budget savings, because you do not need to spend money on travel or living in another city); certificate (in addition to the necessary knowledge, you also get a certificate that indicates the number of hours spent on training, which will help in the future with certification); constant online support (tutors are ready to assist at any time if there are questions or problems during distance learning). These are common advantages for distance learning courses offering Ukrainian educational platforms, however each has its own particular qualities. For Ukrainian teachers in the social science field, distance courses offer several educational platforms. The most popular among teachers are the following Prometheus, TeachHub, EdEra, Vseosvit.

Key words: distance education, distance course, teacher of social studies, professional development, self-education.

Постановка проблеми. Реформа освіти в Україні триває та набирає ще більших обертів. Однією з рушійних сил реформи освіти є вчитель. Нова школа потребує нового вчителя, який зможе стати агентом змін. Творчому та відповідальному вчителю, котрий постійно працює над собою, буде надано академічну свободу. Учитель зможе готувати власні авторські освітні програми, власноруч обирати підручники, методи, стратегії, способи й засоби навчання; активно виражати власну фахову думку. Держава гарантуватиме йому свободу від втручання у професійну діяльність. Концепція НУШ зазначає, що «збільшиться кількість моделей підготовки вчителя. Форми підвищення кваліфікації буде диверсифіковано: курси при ППО, семінари, вебінари, онлайн-курси, конференції, самоосвіта (визнання сертифікатів). Учитель отримає право вибору місця і способу підвищення кваліфікації, як передбачено Законом «Про освіту» (Концепція НУШ, 2017).

Серед вчителів останнім часом популярністю користуються саме вебінари й онлайн-курси, тобто отримання знань дистанційно. Дистанційна освіта – це відкрита система навчання, що передбачає активне спілкування між викладачем і студентом за допомогою сучасних Інтернет-технологій і мультимедіа (<http://www.osvita.org.ua/distance>).

Аналіз досліджень. Впровадження дистанційної освіти як нової педагогічної технології, особливостей її використання в освітній сфері досліджують О. Зарицька, О. Колесніков, В. Гогунський, М. Назар, О. Васюк, Т. Скуміна, В. Биков, О. Малінко (Зарицька, 2003; Колесніков, 2012; Назар, 2013; Васюк, 2011; Биков, 2005; Малінко, 2002).

Метою розвідки є дослідження можливостей та особливостей навчання на дистанційних курсах, які пропонують українські освітні Інтернет-платформи, для самоосвіти вчителів суспільствознавчої галузі.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що дистанційна форма навчання в Україні впроваджується вже понад сімнадцять років. Впровадження дистанційної освіти в Україні регулюється низкою нормативних документів: «Національною доктриною розвитку освіти», «Концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні», «Національною програмою інформатизації», Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», Наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» (Наказ, 2013).

Для українських вчителів суспільствознавчої галузі дистанційні курси пропонують кілька освіт-

ніх платформ. Найбільшою популярністю серед вчителів користуються Prometheus, TeachHub, EdEra, «Всеосвіта».

Чому саме ці платформи? Можливо тому, що тут пропонують нові, цікаві, актуальні дистанційні курси, орієнтовані на отримання теоретичних знань і практичних навичок у стислі строки. Крім того, кожна з означених платформ має свої особливості та «родзинки».

Серед спільних переваг можна виділити такі: орієнтацію на потреби сучасного вчителя; нові підходи до навчання (моніторинг останніх тенденцій в освіті та розробку відповідних матеріалів курсів); навчання у зручний час (не вимагається присутність у певний момент часу, навчання відбувається тоді, коли це зручно та комфортно); навчання у зручному для вас місці (відсутня потреба їхати на навчання, знання здобуваються вдома, на робочому місці); економію коштів (економію бюджету, адже не потрібно витратити гроші на проїзд чи проживання в іншому місті); сертифікат (окрім потрібних знань, отримується ще й сертифікат, у якому зазначається кількість годин, витрачених на навчання, що допоможе у майбутньому при атестації); постійну онлайн-підтримку (тьютори готові надати допомогу в будь-який час, якщо виникатимуть питання чи проблеми під час дистанційного навчання).

Це спільні переваги для дистанційних курсів, що пропонують українські освітні платформи, однак вони мають свої особливості. Розглянемо кожен з освітніх платформ окремо.

Найпопулярнішою за останні два роки в Україні можна вважати освітню платформу «EdEra». Навчання на цій платформі пройшли чи не всі вчителі перших класів. Але «EdEra» має у своїй скарбничці дистанційні курси і для вчителів суспільствознавчої галузі. Крім того, на цій платформі створюються онлайн-курси, спецпроекти, інтерактивні підручники й освітні блоги (<https://www.ed-era.com>). Що є родзинкою навчання на дистанційних курсах освітньої платформи «EdEra»? Це цікавий формат подачі відеоматеріалу, наявність домашніх завдань до кожної теми, а особливо електронна книга з доступними поясненнями та яскравими ілюстраціями. Інтерактивні лекції розраховані на один робочий тиждень, який складається в середньому із 2–3 лекцій. Одна лекція – це набір коротких відео, між якими інтегровано питання для кращого засвоєння матеріалу та контролю знань. Тривалість відео – 6–10 хв. До кожної лекції на платформі з'являється супроводжувачий матеріал. Основний вид – конспект, не просто набір формул, визначень тощо, а повноцін-

ний розділ книги з ілюстраціями та докладними поясненнями. Після завершення кожного курсу з них складається підручник, який міг би існувати і незалежно від самого курсу.

На «EdEra» пропонують два методи контролю успішності та прогресу. Щотижня пропонується виконати декілька домашніх завдань. Вони мають т. зв. *deadline* – час, до якого їх потрібно зробити. Також у середині та в кінці курсу пропонують виконати більш фундаментальні роботи – іспити. Залежно від курсу це може бути тест або проектна робота. Усі контрольні завдання оцінюються відповідно до вагового коефіцієнта. Тобто екзамен більш важливий, ніж домашня робота, домашня робота більш вагома, ніж проміжні запитання в лекції. Усі результати потрапляють на сторінку прогресу, і відбувається формування остаточної оцінки. Щоб отримати сертифікат про успішне завершення курсу, потрібно мати оцінку, вищу за певну межу, яка варіюється залежно від обраного курсу.

На проєкті є можливість спілкування й обговорення проблемних питань курсу з іншими слухачами, викладачами та командою на форумі. До кожного запитання, відеолекції та інших частин існує окрема форумна гілка, що робить спілкування більш комфортним і структурованим. Курси постійно оновлюються, знімається додаткове відео, створюються нові конспекти тощо. Інтернет і гаджет – все, що потрібно для проходження курсу. Увесь навчальний процес доступний онлайн 24/7, а після проходження курсу його заархівована версія залишається доступною.

Як бачимо, «EdEra» – освітній проєкт із соціальною місією: зробити освіту в Україні якісною та доступною. Доступ до матеріалів курсів повністю безкоштовний. До недоліків можна віднести вузьку тематику курсів, хоча кожен зможе обрати курси за інтересами. Для вчителів суспільствознавчої галузі, на нашу думку, корисні такі курси: «Історія України. Зародження української нації»; «Історія України в історіях»; «Соціальне підприємництво та конкурентоспроможність»; «Фактчек: довіряй-перевіряй»; «ДНК лідерів»; «Людина та держава. Правила гри»; «Європейський механізм захисту прав людини»; «Європейський механізм захисту прав людини. Частина 2»; «Недискримінаційний підхід у навчанні»; «Як писати про економіку без помилок»; «Протидія торгівлі людьми в Україні».

Також на освітній платформі «EdEra» можна пройти і такі курси: «Онлайн-курс для вчителів початкової школи»; «Математика. Просто»; «Основи реформи охорони здоров'я з допомогою Ehealth»; «Ефективні комунікації для освітніх

управлінців»; «Управління школою. Практикум»; «Прозора енергетика»; «Колошкільне дитинознавство»; «Домедична допомога»; «Автостопом по біології»; «Робота вчителя початкових класів із дітьми з особливими освітніми потребами»; «Участь батьків у організації інклюзивного навчання»; «Smart exporter: електронні ресурси, регулювання та вимоги для експорту до ЄС»; «Лайфхаки з української мови»; «Лайфхаки з української літератури»; «Експорт, ринки ЄС та інтернаціоналізація бізнесу»; «Українська мова. Від фонетики до морфології»; «Математика. Арифметика, рівняння та нерівності»; «Фізика. Механіка»; «Англійська мова. Морфологія»; «Біологія. Ботаніка»; «Географія. Загальна географія».

«Prometheus» – громадський проєкт масових відкритих онлайн-курсів. У співпраці з викладачами кращих закладів вищої освіти України створюються та розміщуються на власній онлайн-платформі дистанційні курси. Крім того, надається безкоштовна можливість університетам, організаціям і провідним компаніям публікувати та розповсюджувати курси на цій платформі. «Prometheus» пропонує безкоштовний онлайн-доступ до найкращих навчальних курсів університетського рівня всім охочим в Україні (<https://prometheus.org.ua>).

Тематика курсів різнопланова, але кожен знайде для себе щось цікаве та корисне. Курси на «Prometheus» поділено на цикли: підприємництво; громадянська освіта; аналіз даних; підготовка до ЗНО; підвищення кваліфікації вчителів. Окремо виділено курси, навчання за якими доступно постійно, серед них для вчителів суспільствознавчої галузі корисні: «Медіаграмотність для освітян», «Навчаймось вчитись: Потужні розумові інструменти для опанування складних предметів», «Медіаграмотність: практичні навички», «Освітні інструменти критичного мислення», «Політики: як обирати, аби не шкодувати», «Осмилені й переосмилені», «Механіка реформ», «Нативна реклама», «Вступ до конституційного права», «Гендерно орієнтоване бюджетування для розвитку громад», «Word та Excel: інструменти і лайфхаки», «Наука повсякденного мислення», «Стратегічна інформація у сфері громадського здоров'я», «Протидія та попередження булінгу (цькуванню) в закладах освіти, «Впровадження інновацій в школах», «Наука про навчання: Що має знати кожен вчитель?», «Глибинне навчання через трансформаційну педагогіку», «Дизайн-мислення в школі» (<https://prometheus.org.ua>).

Крім того, «Prometheus» постійно оновлює тематику курсів згідно з освітніми потребами та

вимогами профільного міністерства. Так, зараз на платформі можна ознайомитися з анонсами на нові курси, навчання на яких розпочнеться з нового навчального року, що допоможе вчителям спланувати свою діяльність.

У чому переваги навчання на платформі «Prometheus»? У тому, що: навчальний матеріал супроводжується відеолекціями (під час яких є можливість отримати не лише цікавий теоретичний матеріал, а і перейняти у лектора манеру подачі матеріалу, певні мовленнєві звороти, вміння втримувати й акцентувати увагу навчальної аудиторії, а також почути правильну вимову нових термінів); по-друге, є форум для обговорення питань з іншими слухачами курсу та викладачами; по-третє, закріпленню набутих теоретичних знань сприяє їх перевірка за допомогою інтерактивних тестів (тут варто звернути увагу, що для зарахування тесту маємо отримати певну кількість балів, для цього «Prometheus» пропонує три спроби). І, звичайно, у разі успішного складання завдання курсу маємо можливість отримати сертифікат.

Дистанційна академія «TeachHub» від незалежної освітньої корпорації TeachHub створена для навчання педагогів і розвитку української освіти. А ще це цікава можливість для педагогів не лише здобути нові знання та навички, але й відкрити в собі розробника курсів і тренера (*teach-hub.com*). Ця освітня платформа пропонує хоч і невелику кількість дистанційних курсів, однак дуже актуальних. Навчання за цими курсами проводиться відповідно до графіка кілька разів на рік. Тематика дистанційних курсів на платформі «TeachHub» така: «Цифрові інструменти формування оцінювання», «Ефективне використання відеоматеріалів у викладанні англійської», «Як спланувати STEM-проект», «Як намалювати розповідь або основи відеоскрайбінгу», «Створення персонального сайту-портфолію педагога», «Як створити свій блог, якщо ви – філолог?», «Персональний бренд вчителя: створення та просування». Як бачимо, тематика цікава, актуальна і має практичне спрямування. Для вчителів суспільствознавчої галузі є корисним кожний із означених курсів.

Учасники, які успішно виконали всі практичні завдання дистанційного курсу на платформі «TeachHub» і набрали принаймні 70% від загальної кількості балів, отримують верифікований сертифікат, де зазначається обсяг годин за курс.

Сайт освітньої платформи презентує такі свої переваги, як: *зручний графік* (більшість курсів і тренінгів дозволяє самостійно обрати графік навчання; індивідуальна траєкторія навчання

для кожного слухача); *індивідуальні консультації* (кожен слухач Академії TeachHub отримує можливість онлайн-спілкування з викладачами із проблемних питань, які виникають під час опрацювання навчальних матеріалів); *прості інструменти* (максимально зручний формат роботи, безліч різноманітних онлайн-інструментів, необхідних для роботи); *постійні оновлення* (викладачі Академії постійно вивчають нові сучасні тренди в освіті та працюють над розробкою нових курсів і тренінгів); *гарантовані результати* (кожен викладач Академії TeachHub працює на результат. Якщо з якихось причин ви не засвоїте матеріал, вони готові працювати стільки, скільки потрібно саме вам); *верифіковані сертифікати* (після успішного проходження курсів слухачі отримують верифіковані сертифікати із зазначенням дати і часу навчання (*teach-hub.com*)).

Освітня платформа цікава тим, що кожний курс супроводжується текстовим матеріалом у форматі PDF або демонстраційним відео. Систему перевірки набутих знань побудовано за принципом системи moodle. Ще цікавим моментом дистанційних курсів на освітній платформі «TeachHub» є те, що в кожному курсі має бути розроблено творче завдання (за нього і дають основну кількість балів за курс). Ці творчі завдання побудовані за таким принципом, що для його виконання потрібно освоїти весь матеріал, наданий авторами курсу.

До мінусів навчання на цій платформі можна віднести відсутність відеолекцій від авторів курсів. Є, звичайно, відеоматеріали, але вони містять демонстрацію застосування тих чи інших елементів. Однак це, з іншого боку, пришвидшує процес вивчення матеріалів, адже швидкість читання та сприйняття інформації у кожного різні, а відеолекція таки обмежує вивчення матеріалу відповідно до тривалості відео.

Ще одним таким незначним недоліком можна вважати те, що курси на освітній платформі платні. Однак і тут освітня платформа «TeachHub» проводить на своїй сторінці у Facebook щотижневий розіграш безкоштовного проходження курсів, на які відкрито реєстрацію. Ця система безкоштовного навчання дійсно діє.

Ще одна освітня платформа в Україні пропонує дистанційні курси для навчання вчителів – «Всеосвіта». Дистанційні курси на цій платформі поділено за такою тематикою: «Економіка», «Інформатика», «Психологія», «Фінансова грамотність», «Самоосвіта» (<https://vseosvita.ua>).

Для вчителів суспільствознавчої галузі освітня платформа пропонує такі курси: «Основи фінансової грамотності», «Активізація творчого потен-

ціалу вчителів шляхом використання ігрових форм організації учнів на уроці», «Протидія шкільному насильству», «Картографія та топографія» тощо. Для розвитку професійної компетентності вчителям суспільствознавчої галузі варто звернути увагу на курси: «Селф-коучинг (самонаставництво) як технологія професійного розвитку педагога Нової української школи», «Професійний розвиток педагогічних працівників. Як навчати дорослих ефективно?», «Використання веб-квестів в освітньому процесі», «Формування навчальної мотивації в учнів. Теорія і практика», «Розвиток особистості на всіх вікових етапах життя», «Інтернет-ресурси для опитування і тестування», «Створення та ведення власного блогу на платформі WordPress», «Google сервіси в роботі вчителя», «Створення та ведення власного блогу на платформі Blogger» тощо.

Важливо означити основні переваги навчання на платформі «Всеосвіта»: групи на навчання формуються щодня; пройти навчання можливо за індивідуальним прискореним графіком. До недоліків можна віднести те, що курси платні. Однак

ціна відносно невелика, існує можливість оплати курсу за рахунок навчального закладу.

Висновки. Як бачимо, дистанційна освіта в Україні набуває розмаху. Особливо це актуально для вчителів, які мають йти у ногу з часом і яким часу на це катастрофічно не вистачає. Отримання знань і навичок під час дистанційного навчання таку можливість гарантує. Для українських вчителів суспільствознавчої галузі дистанційні курси пропонують кілька освітніх платформ. Найбільшою популярністю серед вчителів користуються Prometheus, TeachHub, EdEra, «Всеосвіта».

Курси на цих платформах постійно оновлюються, завжди доступні, інформація подається змістовна, корисна, має прикладне значення. Однак, на нашу думку, для вчителів суспільствознавчої галузі основою для саморозвитку більшою мірою може слугувати саме платформа Prometheus. Саме тут представлено дистанційні курси, які розкривають проблематику курсів цієї шкільної освітньої галузі, актуальної з огляду на введення до програми такого предмету, як «Громадянська освіта».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція Нової Української школи. URL: <http://nus.org.ua/about/formula/>.
2. Дистанційна освіта в країнах світу. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance>.
3. Зарицька О. Л. Дистанційна освіта як новітня інформаційна технологія. *Вісник Житомирського педагогічного університету*. 2003. № 13. С. 233–235.
4. Колесніков О. Є., Гогунський В. Д. Основні аспекти впровадження дистанційної освіти. *Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві*. 2012. Т. 1. № 1. С. 34–41.
5. Назар М. М. Характерні психологічні особливості дистанційної освіти через мережу Інтернет. *Медіаосвіта в Україні: наукова рефлексія викликів, практик, перспектив*. 2013. № 1 (1). С. 264–274.
6. Васюк О., Скумін Т. Теоретико-методичні аспекти організації дистанційної освіти, *Вісник Книжкової палати*. 2011. № 2. С. 1–3.
7. Биков В. Ю. Дистанційна освіта: актуальність, особливості і принципи побудови, шляхи розвитку та сфера застосування. *Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології*. Київ: Атіка, 2005. С. 77–92.
8. Малінко О. Дистанційна освіта: організаційна структура, психолого-педагогічні основи, фінансування і управління. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2002. № 6. С. 38–45.
9. Про затвердження положення про дистанційне навчання: наказ Міністерства освіти і науки України URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13/print1389899592029395>.

REFERENCES

1. Zaritskaya, O. L. (2003) Dystancijna osvita yak novitnya informacijna tehnologiya [Distant education as the latest information technology]. *Bulletin of Zhytomyr Pedagogical University*, № 13, pp. 233–235 [in Ukrainian].
2. Kolesnikov, O. E., Gogunsky, V. D. (2012) Osnovni aspekty vprovadzhenya dystancijnoyi osvity [The main aspects of the introduction of distance education]. *Information technology in education, science and production*, vol. 1, № 1, pp. 34–41 [in Ukrainian].
3. Nazar, M. M. (2013) Kharakterni psykholoqichni osoblyvosti dystancijnoyi osvity cherez merezhu Internet [Characteristic Psychological Peculiarities of Distance Education through the Internet]. *Media Education in Ukraine: A Scientific Reflection of Challenges, Practices, Perspectives*, № 1 (1), pp. 264–274 [in Ukrainian].
4. Vasyuk, O., Skumin, T. (2011) Teoretyko-metodychni aspekty organizaciyi dystancijnoyi osvity [Theoretical and Methodical Aspects of Organization of Distance Education]. *Journal of the Book Chamber*, № 2, pp. 1–3 [in Ukrainian].
5. Bykov, V. (2005) Dystancijna osvita: aktual'nist', osoblyvosti i pryncypy pobudovy, shlyakhy rozvytku ta sfera zastosuvannya [Distant Education: Actuality, Peculiarities and Principles of Construction, Developmental Areas and Scope]. *Informatsiyne zabezpechennya navchal'no-vykhovnoho protsesu: innovatsiyini zasoby i tekhnolohiyi*, Kyiv, Ukraine, pp. 77–92 [in Ukrainian].
6. Malinko, O. (2002) Dystancijna osvita: organizacijna struktura, psykholoqo-pedagogichni osnovy, finansuvannya i upravlinnya [Distant Education: Organizational Structure, Psychological and Pedagogical Foundations, Financing and Management]. *Director of School, Lyceum, Gymnasium*, № 6, pp. 38–45 [in Ukrainian].